

NENÄTTÖMÄN MIEHEN SALAISUUS

HELEENA
LÖNNROTH

 SAGA
EGMONT

NENÄTTÖMÄN MIEHEN SALAISUUS

HELEENA
LÖNNROTH

Heleena Lönnroth

Nenättömän miehen salaisuus

SAGA Egmont

Nenättömän miehen salaisuus

Cover image: Shutterstock

Copyright © 2022, 2022 Heleena Lönnroth and SAGA Egmont

All rights reserved

ISBN: 9788728473627

1st ebook edition

Format: EPUB 3.0

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means without the prior written permission of the publisher, nor, be otherwise circulated in any form of binding or cover other than in which it is published and without a similar condition being imposed on the subsequent purchaser.

www.sagaegmont.com

Saga is a subsidiary of Egmont. Egmont is Denmark's largest media company and fully owned by the Egmont Foundation, which donates almost 13,4 million euros annually to children in difficult circumstances.

Alkusanat

Kun muutin Kurikan Panttilan kylään Nenättömänluoman varrelle, alkoi luoman nimi kiinnostaa minua. Vierekkäiset Koiviston ja Panttilan kylät olivat aiemmin nimeltään Nenättömän kylä. Nykyinen Kalajaisjärvi Ilmajoen ja Jurvan rajoilla oli aikaisemmalta nimeltään Nenättömänjärvi, jonka paikkeilta Nenättömänluoma virtaa mutkitellen ja kohisten kohti Kyrönjokea.

Mistä moinen nimi? Kylällä on vanha historia. Vanhimmat talot ovat 1400-luvulta. Mielessäni alkoi kerääntyä kuin lankakeräksi kirjan juoni "Nenättömän miehen salaisuudesta".

Vääryyden kokemus on kirjan liikkeelle paneva voima.

Kirjan henkilöt ovat fiktiivisiä, yhteydet todellisuuteen satunnaisia.

Kurikan Panttilassa Nenättömänluoman
rannalla 21. huhtikuuta 2022

Heleena Lönnroth

1

Nenättömänluoman pitkässä koskessa heittelehti ruuhi, jossa makasi kalmo. Nenätön kalmo.

- Kuin Mooses kaislakorissaan, höpötti vanha Veeti, joka oli kiskomassa puoshaalla ruuhta rantaan.

- Toden totta! Miähellä ei oo nenää ollenkaan! totesi Veeti.

- Kuppako lienee syönyt?

Veeti asui toisella puolen luomaa kuin ennen niin mahtava Kurikan lakkitehdas. Nyt rakennukset rapistuivat.

Menneestä suuruudesta oli jäljellä vain muisto. Veeti oli aikoinaan ollut laitosmiehenä tehtaalla. Hänen sukunsa oli se, joka oli 1800-luvun lopulla aloittanut lakkien tekemisen ja rakentanut vieläkin paikoillaan seisovan punaisen, kaksikerroksisen rakennuksen. Veetin sauna oli ihan luoman rannassa, ja hän tarkkaili luomaa päivittäin ja huomasi heti, jos jotain epätavallista seilasi sitä pitkin.

Ruuhesta löytynyt mies oli sekin epätavallinen. Se oli tummaihoisempi kuin suomalaiset yleensä. Sillä oli jalassaan bootsit, jotka eivät olleet tyypillisiä jalkineita sikäläisille. Itse asiassa Veeti ei koskaan ollut nähnyt sellaisia saappaita. Niiden varret olivat nahkaa, jossa oli hienot kuvioinnit, ja korot olivat jopa korkeat. Ja nenä! Sitä ei ollut ollenkaan.

Vedettyään ruuhen ja miehen rannalle Veeti tarkasteli niitä hartaasti. Jos olisi löytänyt avaruusolion ja jonkinlaisen avaruuskapselin, ei hän olisi enempää hämmästynyt. Lopulta hän heitti kaiken päälle jonkinlaisen

pressun, joka hänellä oli laiturilla, ja lähti sisälle soittamaan.

- Kuollu se on! Mutta ei se oo täkäläisiä. Ihan on uppo-outo. Vedin sen maihin ja heitin pressun päälle. Sopii tulla kattomaan!

Veeti oli tuohduksissaan. Ettäkö hän vanhuudenhöperö ja leperteli poliisille olemattomia!

Seinäjoen poliisiasemalla oltiin jopa vähän uteliaita. Siksi järjestyspoliisin maija lähti heti liikenteeseen. Kyllä he Veetin tiesivät. Se oli joskus juoksuttanut poliisia, tosin ei itse kutsumanaan vaan naapureiden hälyttämänä. Oli viety pari kertaa sairaalaan tiedottomassa tilassa. Ensin oli luultu, että se on humalassa, mutta se oli ollut jonkinlainen epileptinen kohta. Toisella kertaa oli loukannut päänsä.

Kun poliisi tuli, istui Veeti saunan terassilla sauhuttelemassa. Hän katsoi poliisia vähän pilkallisesti.

- Luulitteko, että huijaan? Se on tuolla pressun alla.

Poliisit panivat hanskat käteen ja vetivät pressun pois. Kummaltakin meinasi tulla yökkäys, nenäreiän näkeminen teki häjyä. Kyllä siinä ruumis oli. Ei mitään epäilystä. Se ei näyttänyt kylläkään suomalaiselta, mutteivat poliisit osanneet sanoa, minkä maalaiselta se näytti. Iho oli tummempi kuin suomalaisilla.

- Oliko sillä mitään tavaraa mukana tuossa hm veneessä? kysyi toinen poliiseista.

- Ei niin mitään! Taskuja en ole kollannut, sanoi Veeti edelleen loukkaantuneena.

- Joudutaan kutsumaan tekniikka paikalle... Onko sulla aikaa odottaa tässä niin kauan? kysyi toinen poliiseista.

- No ei taatusti, puuskahti Veeti. - Lähden keittämään tästä kahvia. Eihän tua tuasta mihkään karkaa!

Poliisit soittivat tekniikan paikalle ja jäivät odottelemaan sen saapumista. Vaikka kahviakin olisi tehnyt mieli.

- Mitä arvelet, mistä kaukalo on laskettu virtaan?

Poliisimiehet katsoivat Veetiä odottavasti.

Veeti rykäisi ja katsoin vuoron perään kummankin miehen naamaa.

- Sellaasesta paikasta, mihinä tie kulukoo liki luamaa.

Vaikka jonkun sillan paikkeilta. Luaman yli menöö muutama silta, ja kun vesi on korkialla niin kuin nyt, tuallaasen laskeminen luomahan käy helaposti.

Veeti paineli kahvin keittoon ja jätti poliisit vahtimaan kalmoa.

- Tulipa outo tehtävä. Millä luulet nenän irti silpaistun? kysyi nuorempi poliisi.

- No jos mun pitäis miettiä, miten saan tappelukaverilta nenän irti, ottaisin jonkun terävän, pitkävartisen lyömäaseen...

- Ei puukkoa?

- Ei puukkoa. Vesuri esimerkiksi.

- Mikä on vesuri?

- Hei, ootsä ihan kaupunkilaispoika ettet vesuria tiedä?

- Joo...

- No sillä perataan vesakkoa... Kun siinä on varsi, tulee iskuun voimaa. Kyllä sillä nenä helposti irti lähtis. Siinä on pitkä terä.

- Katotaas, hei, auton navigaattorilla, miten tämä luoma pujottelee ja montako siltaa luoman yli tosiaan on! ehdotti nuorempi poliiseista.

Miehet saivat Nenättömänluoman näkyviin ja huomasivat, että sen kulku oli mutkittelevaa ja siltoja oli ainakin viisi Kalajaisten ja Panttilan välillä.

- Kaikenlaisia rikoksia on tullut nähtyä, mutta tämä on kyllä ehdottomasti oudoin, sanoi vanhempi poliisimies.

- Mitä se tekniikka tästä mahtaa saada irti? pähkäili nuorempi mies.

- Ne ettii kuituja tai maali- tai ruostejäämiä, kattoo onko kynsien alla nahkaa ja sitten ruumiinavaus selvittää vielä jotain sekin, mutta veikkaan, että tämä juttu jää kyllä selvittämättä.

Kun rikoskomisario ja tekniikka tulivat paikalle, saivat järjestyspoliisin miehet lähteä seurailemaan luoman juoksua ja kyselemään taloista, oliko kukaan nähnyt mitään outoa lähipäivinä. Sitten tekniikan miehet rupesivat tutkimaan ruumista ja purtiloa, jossa se makasi.

Mitään järin kiinnostavaa kanootista ei irronnut. Paitsi että se oli koverrettu taltalla ja viimeistelty polttamalla.

2

Andy ja Ellen istuivat keittiön pöydän ääressä ja pelasivat marjapussia. Mukana oli myös naapurifarmin Johnny, jolla oli jotain vispilänkauppaa Ellenin kanssa. Ellen ja Andy olivat serkuksia, joiden vanhemmat olivat syntyneet farmilla. He tiesivät, että heidän isoisänsä isä oli tullut aikoinaan Suomesta. Andyn isä oli jäänyt farmariksi, mutta tämän sisar oli lähtenyt Chicagoon lihanpakkaajaksi. Hänellä oli isätön lapsi Ellen, joka oli kesäisin isovanhempiensa luona Nebraskan Valentine'issa. Ellenin eno, Andyn isä, oli jatkanut farmin pitoa, vaikka vaimo olikin karannut kaupunkiin. Ellen ja Andy olivat kesäisin erottamattomia. Andy oli ehkä vähän mustasukkainen, kun huomasi Johnnyn katselevan tyttöä "sillä silmällä".

Toisella naapuritilalla, hieman kauempana, asui Ruotsista tullut perhe. Perheessä oli kaunis tyttö, Catherine, jonka kanssa Andy seurusteli. Hän kertoi Ellenille, että he olivat menneet salakihloihin. Ellen oli epätoivoinen, sillä hän tiesi Johnnynkin heilastelleen Catherinen kanssa. Hän tiesi, että tämä kaikki ei voinut päättyä hyvin. Andy oli kiivas kuten isänsä ja tämän isä. Kun hän suuttui, voi tapahtua mitä tahansa. Andyn isän tiedettiin tappaneen juovuspäissään kaksi miestä. Einarista, isoisän isästä, joka oli tullut Suomesta, kerrottiin hurjia juttuja. Varsinkin hänen puuttuvasta nenästään ja siitä, miten hän oli sen menettänyt.

Se kesä oli ollut Ellenin kesien kesä. Johnny ja Ellen seurustelivat, kävivät uimassa läheisellä järvellä, onkivat illalla joella, retkeilivät kansallispuistossa. Ellen oli varma,

että he menisivät naimisiin. Andykin oli onnellinen. Hän seurusteli Catherinen kanssa, ja usein nelikko teki yhteisiä retkiä ympäristöön. Nuoruus maistui hyvälle.

Sitten tapahtui jotain. Johnny vietti Catherinen, joka alkoi odottaa lasta. He menivät pakkonaimisiin ja asuivat farmilla. Mutta Catherine ei viihtynyt. Elämän ihanuus oli haihtunut, ja Catherine lähti lapsen kanssa kiertävän kauppamatkustajan mukaan eikä tullut koskaan takaisin. Ei edes käymään. Johnny asui erakkona tilallaan. Eikä ollut kiinnostunut Ellenistä.

Andyn isä kuoli. Hän oli kyntämässä ollessaan jäänyt jyrkän ojan penkassa kaatuneen traktorin alle. Äidistä ei Andylla ollut juurikaan muistikuvia. Andy arveli jäävänsä ikuisiksi ajoiksi farmeriksi vanhalle tilalle, koska muitakaan lapsia ei ollut. Mutta sitten tuli kuivuus ja kuumat tuulet. Kolmeen vuoteen ei tullut satoa. Lihakarja oli pitänyt panna teuraaksi jo aiemmin. Andy ei tiennyt mitään muuta mahdollisuutta kuin utopistiselta vaikuttavan paluun Suomeen, isoisän isän, Einarin, vanhaan maahan. Siellä oli Einarilla tietävästi osuus maatilasta.

Andy alkoi kypsytellä päässään paluuta.

Mies ajoi pitkin peltoja vanhalla pickupilla, niin että multa pölisi. Lavalla oli vanha matto, joka oli heitetty jonkun mytyn päälle.

Mies mietti, mikä olisi sopiva loppusijoituspaikka mytylle. Sitten hän muisti hylätyn kaivon, joka oli jo kauan autiona olleella ranchilla. Sinne siis. Pimeys lankesi tienoille, mutta kun oli ikänsä seudulla asunut, osasi suunnistaa ilman valojakin kotitalalta näkyvän uikuttavan tuikun mukaan.

Pitäisi saada myös kalkkia. Sammuttamaton kalkkia, jota kippaisi kaivoon. Hän muisteli, oliko omassa vajassa vanhoja kalkkisäkkejä. Jos oli, kalkki oli todennäköisesti

kovettunutta. Muurahaishappo olisi parasta. Sitäkin saattaisi löytyä jonkin verran, kun muutama vuosi sitten oli tehty vielä karjalle rehua, joka säilöttiin hapolla.

Isoisä oli kertonut, että suomalaisia siirtolaisia oli pidetty hyvinä työmiehinä, mutta kovina tappelijoina. Kun oli juotu viinaa, se oli useimmiten sitä rähinäviinaa, joka provosoi tappeluja. – Mutta oikeudenmukaisuuden tunto suomalaisilla oli vahva. Kiivasluonteisuuden kiros oli tuntuva miehen omassakin suvussa. Isoisä oli kertonut omasta isästään, joka oli tullut Suomesta Pohjanmaalta ja jolla oli vino nenä. Se oli vaurioitunut tappelussa veljen kanssa, joka oli menettänyt koko nenän ja läheltä piti ettei henkeäänkin.

Mies hymähti. Oikeuden takia lavalla oli nyt ruumis. Ei mies hyväksynyt sitä, että häneltä varastettiin. Oli jo velvollisuuskin kostaa. Hän oli kuullut puukkojunkkareista. Härmäläisistä puukkojunkkareista. Ja silmä silmästä - oikeudesta.

Kaivon pohjalta kuului inhottava mätkähdys. Ääni toi mieleen World Trade Centerin kaksoistornien tuhon. Mieskin oli katsonut televisiosta suoraa lähetystä, kun ihmiset olivat hyppineet palavasta tornista... ja sitten oli kuulunut aina mäiskähdys. Se oli Andyn mielestä pahinta. Muistosta huolimatta tuntui hyvältä, kun oli päässyt ruumiista eroon.

Mies ajoi kotitilalle ja haki megalitensa ja painui vanhaan navettaan muurahaishappopulloja etsimään. Ja löysi. Yhden puolillaan olevan ja toisen, joka oli täysi. Hän raahasi molemmat ulos ja ähelsi ne auton lavalle. Sitten hän ajoi uudelleen kaivolle.

Kotiin ajellessa olo tuntui jo kevyemmältä. Hän oli viimeinkin saattanut päätökseen sen, mitä olisi pitänyt tehdä ajat sitten. Hänellä oli ollut tyttö. Kaunis Catherine,

jonka toinen oli vienyt hänen nenänsä edestä. Hän ei voinut ymmärtää. Hehän olivat Catherinen kanssa jo kihloissakin. Hääpäiväkin oli päätetty. Silloin hän oli vannonut kostoa. Ennemmin tai myöhemmin.

Ja nyt se oli tehty. Catherine oli jo ajat sitten jättänyt Nebraskan. Andy oli myös tehnyt päätöksen lähteä. Lähteä Nebraskasta sinne, mistä Einari, isoisan isä oli tullut. Hän lähtisi Suomeen. Pohjanmaalle. Etsimään uuden elämän alkua.

3

Andy istui keittiönsä pöydän ääressä. Pöytä oli sellainen kuin amerikkalaisen keskiluokan tai köyhemmän väen keittiöissä oli tapana. Kansi oli ikilevypäällysteinen, jalat metallia. Tuolit samanlaisia putkijalkavirityksiä. Ikkunasta avautui näkymä avarille pelloille, jotka kärsivät jo kolmatta vuotta pahasta kuivuudesta. Mikään ei kasvanut. Maa halkeili. Vettä ei satanut.

Mies käveli hellan ääreen, nosti cowboypannuaan, joka oli sinistä emalia, ja kaatoi mukin kukkuroilleen. Kahvi oli laihaa ja siihen piti mättää paljon sokeria. Muunlaista kahvia mies ei tiennyt olevankaan. Paitsi italialaisilla tuttavilla. Niitten kahvi keitettiin pienellä pannulla ja kaadettiin pieneen kuppiin. Se oli Andyn mielestä pahaa ja kitkerää, ei ihmisen juotavaksi tarkoitettua.

Andy potkaisi verkko-oven auki saappaansa kärjellä. Hän tykkäsi istua kuistilla keinutuolissa. Isoisä oli kertonut, että sen oli tehnyt härmäläinen Santeri, isoisan isän tuttava. Sellaisia keinoja oli ennen vanhaan kuulemma joka talossa Pohjanmaalla.

Andyn isoäiti oli intiaani, joten isä oli fintiaani, kuten heitä sanottiin. Lakota-heimon pääelinkeino oli ollut biisoninmetsästys, ennen kuin amerikkalaiset intiaanien maita havittelevat joukkoteurastivat biisonit. Osa tasankointiaaneista oli harrastanut myös maanviljelyä. He olivat tulleet hyvin toimeen suomalaisten maahanmuuttajien kanssa. Heillä oli suunnilleen samanlainen käsitys jokamiehen oikeudesta.

Pikkupoikana Andy oli usein päässyt isoäitinsä kanssa tämän heimon pariin. Hän oppi metsästämään ja jäljestämään, vaikka ei intiaanien elämä ollut enää aikoihin ollut sellaista kuin vanhoissa Villinlännen kuvissa ja kirjoissa. Nyt intiaanit asuivat lähinnä reservaateissa ja rikastuivat kasinoilla, joita he olivat saaneet perustaa 1900-luvulla korvaukseksi menettämästään maasta.

Andy ei ollut pikkupoikana haaveillut mistään muusta kuin siitä, että jatkaisi sukunsa perinteitä ja ryhtyisi farmariksi. Mutta aika oli tehnyt hänelle tepposet. Hän oli kyllä tietoinen ilmastonmuutoksesta, vaikka siihen ei hänen isänsä ollut uskonutkaan. Tämä oli ollut Trumpin kannattajia, ja entinen presidentti oli sanonut puheita ilmastonmuutoksesta hölynpölyksi. Mutta kun Andy käveli tiluksillaan ja katsoi peltojaan, jotka olivat jo kolmatta vuotta vailla vettä, hän näki rutikuivan ja halkeilleen maan, jossa ei kasvanut eikä versonut mitään. Hän oli joutunut myymään karjansa Chicagon teurastamoille ja maksanut saamallaan hinnalla velkansa. Nyt hän ei tiennyt, millainen olisi tulevaisuus. Tai oliko sitä.

Mies katsoi taivaanrantaan ja taivaalle. Ei sadetta. Vain kuivana puhaltava tuuli. Hän tiesi, että tulevaisuutta ei täällä enää ollut. Hänen täytyi tehdä suunnitelma. Hän polkaisi Einarin keinutuoliin liikkeeseen, ja alkoi suunnitella Pohjanmaalle Suomeen muuttoa. Suunnitelman ensimmäinen luku olisi matka New Yorkiin.

Andy oli kantanut sydämessään sukunsa vihaa, joka liittyi perinnönjakoon tai pikemminkin jakamattomuuteen. Kun aikoinaan isoisän isä oli tullut Amerikkaan, hän oli tehnyt sopimuksen veljensä kanssa, että hän saisi perintöosansa talosta palattuaan Pohjanmaalle. Jos hän päättäisi jäädä Amerikkaan, perintöosa lähetettäisiin sinne.

Andy pomppasi seisomaan. Perintöä ei ollut koskaan lähetetty, eikä Einarilla ollut rahaa hankkia lakimiestä

vaatimaan osaansa. Hänellä oli kyllä kahden todistajan nimikirjoituksella varustettu sopimuspaperi, jonka Einari ja Nikolai olivat allekirjoittaneet. Sitä oli säilytetty perintöraamatun välissä. Paitsi Raamattua Andy oli saanut perinnöksi vääryyden tunteen ja sukupolvi sukupolvelta kasvatetun vihan. Koska Andylla ei ollut perhettä eikä tulevaisuutta farmarina, ei ollut mitään estettä lähteä suvun vanhaan kotimaahan selvittämään viimeinkin asioita.

Mies mietti, mitä hän ottaisi mukaan Suomeen. Hän ottaisi tietysti Einarin Raamatun, jonka välissä oli Nikolain kanssa tehty sopimus. Niillä hän voisi todistaa sukulaisuutensa. Oli kyllä nimi Antti Nenattoma, jota hän oli ihmetellyt ja pitänyt ehkä italialaisena nimenä, kun ei se vaikuttanut suomalaiselta. Rahaa hänellä oli jonkin verran elämän alkuun. Hän ostaisi laivalipun Suomeen, sillä lentäminen ei häntä innostanut. Hän halusi kokea matkan, niin kuin isoisän isäkin oli sen kokenut. Ja kiirettä hänellä ei ollut.

Tehtyään päätöksensä Andylle tuli rauhallinen olo. Hän kapusi vintille ja etsi isoisän kirstun, jossa oli vanhoja papereita ja valokuvia. Siellä oli jotain dokumentteja Suomestakin. Ei valokuvia, koska silloin kun Einari oli lähtenyt Suomesta, valokuvaaminen oli ollut harvinaista lystiä. Eikä Einari myöhemminkään ollut halunnut valokuvassa käydä, mutta siihen oli aivan omat syynsä... Mutta oli jotain parempaa. Kirjeitä Suomesta, joita Einarille oli tullut muutamia, kunnes Nikolai oli päättänyt olla lähettämättä Einarin perintöosaa Nebraskaan. Myöhemminkin oli kyllä silloin tällöin vaihdettu joulukortteja ja kirjoiteltu harvakseltaan kuulumisia.

Andy ajoi hyvästelemään naapurinsa ja kertoi lähtevänsä Suomeen. Hän ei osannut sanoa, milloin tulisi takaisin. Avaimet hän jätti naapurille. Hänellä oli vanha pickup, jolla

hän päätti ajaa New Yorkiin. Hän ajaisi reservaatin kautta ja kävisi hyvästelemässä myös intiaanisukulaisensa. Lähinnä isoäitinsä, jota hänen tulisi ikävä. Andy kaarsi vanhalla pickupillaan Etelä-Dakotan kautta. Soittaa ei tarvinnut. Se ei kuulunut intiaanikulttuuriin. Hän voi luottaa siihen, että hänen etiäisensä ilmestyisi isoäidille hyvissä ajoin.

Kun Andy tuli reservaattiin isoäitinsä talolle, tämä seisoj jo odottamassa häntä ulko-ovella.

- Hei! Oletko odottanut minua? kysyi Andy ja halasi isoäitiään.

- Olen minä tässä jo vähän aikaa ollut varpaisillani. Sinä olet nyt lähdössä Einarin kotimaahan... Niinkö?

- Niin olen ajatellut.

Isoäiti veti Andyn istumaan talon edessä olevalle penkille.

- Kuulehan. Henki lähestyi minua ja kertoi, että olet vaarassa. Siellä Suomessa voi käydä pahasti. Se on vanha verikosto... Sinun pitää olla varovainen.

Isoäiti katsoi hellästi Andya.

- Einari oli kiivas ja niin oli isoisäsikin. Se ei ole hyvä ihmiselle, pitäisi hillitä itsensä. Kiivaus on kirous.

Enempää isoäiti ei puhunut asiasta. Hän oli laittanut lihakeittoa ja tuoretta maissileipää. Ja itse pantua olutta. Mentiin sisään. Syötiin hiljaisuuden vallitessa. Sitten isoäiti haki pienestä kirstusta riipuksen, jossa oli aurinko ja viisikanta. Hän ripusti sen Andyn kaulaan.

- Tämä suojelkoon sinua. Hyvää matkaa, lapseni!

Andyille tuli kyynel silmiin. Hän halasi isoäitiä ja tiesi, että se oli viimeinen kerta.

Andy ei tuntenut haikeutta startatessaan autonsa kohti tulevaisuutta. Niin hän lähtönsä koki. Koska hänellä ei ollut